

Шлєіна Л.І., Phd, пед.н., доцент, Іванець Т.О., к.філол.н., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ФЕМІНІТИВІВ У КУРСІ
«УКРАЇНСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ»
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

Анотація. У статті розглянуто актуальні питання методики викладання теми фемінітивів у межах навчальної дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» для здобувачів вищої освіти. Обґрунтовано необхідність комплексного підходу до вивчення назв жіночого роду, який поєднує історико-генетичний, словотвірний та комунікативно-стилістичний аспекти. Особливу увагу приділено подоланню психологічного спротиву та мовних стереотипів через звернення до історичної традиції українського словотворення та аналіз мовної політики радянського періоду. У роботі деталізовано алгоритми творення фемінітивів відповідно до норм чинного «Українського правопису» (2019) та специфіку їхнього функціонування в офіційно-діловому стилі, зокрема в кадровій документації та професійній комунікації. Запропоновано методичні прийоми, спрямовані на формування гендерно чутливої мовної компетенції майбутніх фахівців, що відповідає сучасним стандартам європейської академічної та ділової спільноти.

Ключові слова: фемінітиви, українська мова за професійним спрямуванням, методика викладання, вища освіта, Український правопис 2019, професійна комунікація, словотвір, офіційно-діловий стиль, гендерна чутливість.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку українського суспільства характеризується активною трансформацією мовної норми, що зумовлено як внутрішніми лінгвістичними процесами, так і зовнішніми соціокультурними чинниками. Одним із найбільш дискусійних та водночас значущих питань є повернення у широкий вжиток фемінітивів - назв осіб жіночої статі за професією, посадою чи видом діяльності. У системі вищої освіти дисципліна «Українська мова за професійним спрямуванням» відіграє ключову роль у формуванні професійної комунікативної компетенції майбутніх фахівців. Проблема впровадження фемінітивів у

навчальний процес пов'язана з необхідністю приведення мовлення студентів у відповідність до норм чинного правопису (2019 року) [6] та підготовки їх до роботи в умовах гендерно чутливого ділового середовища. Це завдання має прямий зв'язок із практичною реалізацією державної політики щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Нинішній стан глобального розвитку висуває до фахівців вимоги, що виходять за межі суто технічної кваліфікації, акцентуючи увагу на високій культурі спілкування, побудованій на ідеях гендерної справедливості та соціальної інклюзії. У світлі європейського вектору розвитку України та пріоритетності прав людини, здатність використовувати гендерно чутливе та безбар'єрне мовлення перетворюється на важливий показник професійної зрілості та етичної відповідальності майбутнього спеціаліста. Проте, попри актуальність цього питання та існування міжнародних і національних нормативних настанов, як-от рекомендацій Ради Європи чи внутрішніх освітніх стандартів, методологічна база для підготовки таких кадрів залишається фрагментарною та позбавленою системності [7].

Ця проблема поглиблюється через теоретичну невизначеність у навчальних планах, де зазвичай відсутні цілісні модулі чи достатній часовий ресурс для ґрунтовного засвоєння норм інклюзивної комунікації. Окрім того, спостерігається суттєвий практичний розрив, зумовлений відсутністю у науково-педагогічних працівників єдиної обґрунтованої методики, що змушує їх діяти ситуативно або інтуїтивно. Як прямий наслідок, значна кількість випускників виявляється професійно невідповідною до використання інклюзивних мовних засобів у діловому листуванні чи публічному просторі, що створює додаткові комунікативні бар'єри та знижує їхню мобільність на сучасному ринку праці. З огляду на це, постає нагальна потреба у створенні, науковому підтвердженні та апробації дієвої методичної системи викладання інклюзивного мовлення, яка стала б органічною частиною професійної підготовки фахівців у різних галузях знань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання творення та функціонування фемінітивів у лінгвістиці досліджували такі науковці, як О. Стишов, М. Брус [2], О. Сербенська [5], Г. Аркушин. Теоретичне підґрунтя правописної реформи 2019 року щодо фемінітивів ґрунтується на працях Комісії з питань правопису [6]. Водночас методика викладання цієї теми саме для здобувачів закладів вищої освіти (ЗВО) у розрізі професійної комунікації залишається недостатньо висвітленою [3]. Більшість публікацій зосереджені на теоретичному аспекті творення слів, тоді як прикладні питання – подолання психологічного опору студентів,

особливості вживання фемінітивів у вузькоспеціалізованих документах та етикетні аспекти професійного спілкування – потребують глибшого опрацювання.

Формулювання цілей статті. Метою статті є розробка та обґрунтування методичних рекомендацій щодо викладання теми фемінітивів у межах курсу «Українська мова за професійним спрямуванням». Основна увага приділяється формуванню у здобувачів ЗВО навичок нормативного творення назв жіночого роду та їх доцільного використання в офіційно-діловому та науковому стилях мовлення.

Виклад основного матеріалу. Сучасна парадигма вищої освіти в Україні орієнтована на формування мовної особистості, яка здатна не лише оперувати фаховою термінологією, а й адекватно реагувати на динамічні соціолінгвістичні зміни. Одним із найбільш актуальних і водночас дискусійних питань у межах дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» є методика викладання та впровадження фемінітивів у професійний дискурс здобувачів ЗВО. Постановка цієї проблеми безпосередньо пов'язана з ухваленням нової редакції «Українського правопису» (2019) [6], який легітимізував творення назв жіночого роду, а також із загальнодержавною стратегією гендерної рівності. Питання вживання фемінітивів у професійній сфері досліджували такі науковці, як М. Брус, О. Стишов, О. Сербенська, чії праці стали фундаментом для подолання андроцентризму в діловій комунікації. Проте практична реалізація цих норм у навчальному процесі вимагає деталізованого підходу, який поєднує історичну ретроспективу, граматичну точність та психологічну адаптацію [3, с. 18].

Науково-методичний підхід до формування культури інклюзивної комунікації у вищій школі спрямований на подолання дефіциту цілісних стратегій навчання, що відповідають сучасним вимогам інклюзивного суспільства. В основу пропонованої методики покладено компетентнісну парадигму, яка передбачає трансформацію теоретичних знань у комплексну здатність майбутнього фахівця ефективно діяти в різноманітних професійних ситуаціях. Центральним поняттям тут виступає компетентність інклюзивної комунікації, яка розглядається як набір усвідомлених мовних практик, що виходять за межі суто граматичних норм і спрямовані на уникнення дискримінації чи стигматизації за будь-якими ознаками, як-от стать, вік, стан здоров'я чи соціальний статус [7].

Реалізація цієї компетентності охоплює три взаємопов'язані виміри: гендерну нейтральність, що передбачає активне вживання фемінітивів або універсальних форм замість узагальнюючого чоловічого роду; загальну

інклюзивність через впровадження людиноцентрованої мови, де особистість стоїть попереду діагнозу чи ознаки; та фахову коректність, що виключає ейджизм і соціальні стереотипи в офіційному дискурсі [3]. Структурно така компетентність поєднує когнітивний компонент (знання норм і розуміння лінгвістичного сексизму), операційно-діяльнісний (навички швидкого редагування текстів та побудови інклюзивних висловлювань) і ціннісно-мотиваційний (усвідомлення соціальної відповідальності та рефлексія власних упереджень).

Методика навчання ґрунтується на засадах інтеграції, діалогічності та контекстуалізації. Принцип інтеграції вимагає, щоб інклюзивна термінологія вивчалася наскрізно як у гуманітарних, так і в спеціальних фахових дисциплінах, стаючи невід'ємною частиною створення професійних стратегій та документів. Діалогічність передбачає стимулювання самоаналізу студента через дискусії та рефлексивні есе, оскільки зміна мовної поведінки можлива лише через внутрішню мотивацію, а не механічне заучування правил. Контекстуалізація забезпечує наближення навчальних вправ до реальних робочих кейсів, адаптуючи загальні етичні норми до специфічної фахової лексики.

Ефективна методика викладання фемінітивів має базуватися на принципі історичної тяглості, що дозволяє зняти початковий супротив здобувачів, який часто виникає через сприйняття фемінітивів як «штучного новотвору». На першому етапі викладач повинен залучити метод історичної реконструкції, демонструючи студентам, що українська мова за своєю природою є флективною та схильною до маркування родових відмінностей. Важливо звернутися до «Словаря української мови» за редакцією Бориса Грінченка, де зафіксовано такі форми, як *лікарка*, *порадниця*, *викладачка* [1], що доводить їхню органічність для нашої мовної традиції ще на початку ХХ століття. Детальний аналіз праць Марії Брус, зокрема її монографії «Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування», допомагає здобувачам зрозуміти, що відсутність жіночих форм у радянський період була наслідком цілеспрямованої політики уніфікації мов, а не природним розвитком лінгвістичної системи [2]. Це створює ціннісне підґрунтя, перетворюючи вивчення теми на акт відновлення мовної ідентичності.

Переходячи до словотвірного аспекту, методика має зосередитися на практичному опануванні моделей, закріплених у параграфі 32 пункту 4 чинного «Українського правопису» [6]. Навчальний процес будується на детальному розборі суфіксальних моделей, де суфікс *-к-* виступає як найбільш універсальний та продуктивний для більшості професійних назв,

таких як *менеджерка*, *директорка* чи *дизайнерка*. Викладач повинен звернути особливу увагу на фонологічні особливості приєднання суфіксів, щоб уникнути важковимовних збігів приголосних. Наприклад, використання суфікса **-ин(я)** стає доцільним для слів іншомовного походження з основою на приголосний, що дозволяє утворювати форми *філологиня*, *психологиня* чи *членкиня*. Окремо опрацьовується суфікс **-иц(я)**, який є традиційним для назв на **-ник** та **-ень**, що дає змогу студентам коректно творити форми *пораниця* або *учениця* [5]. Для професійного спрямування критично важливою є диференціація за галузями: юристи опрацьовують терміни *адвокатка* та *нотаріустка*, медики – *хірургиня* та *терапевтка*, що сприяє точній професійній самоідентифікації майбутніх фахівчинь.

Стилістичний та синтаксичний етапи методики є ключовими для інтеграції фемінітивів у ділове мовлення. Студенти мають усвідомити, що вживання фемінітива вимагає повної граматичної перебудови речення. Викладач пропонує вправи на узгодження підмета й присудка, де конструкції типу «Директорка підписала» стають нормою, замінюючи архаїчне та логічно суперечливе «Директор підписала». Важливим методичним прийомом є аналіз Наказу Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України № 1574 від 2020 року, який дозволяє вносити жіночі форми професій до кадрової документації [4]. Студенти вчаться редагувати штатні розписи та посадові інструкції, що готує їх до реальної роботи в HR-відділах та адміністративних структурах. Це нівелює страх перед «незаконністю» таких назв і формує навичку грамотного ведення діловодства в умовах оновленої норми.

Комунікативний складник методики реалізується через інтерактивні вправи, які допомагають подолати мовленнєвий бар'єр у публічних виступах. Використання ділових ігор, де студенти моделюють наукову конференцію або представлення делегації, дозволяє автоматизувати вживання фемінітивів. Коли здобувач вищої освіти чує і сам використовує слова *доцентка*, *професорка* або *експертка* у природній ситуації спілкування, це формує нову мовну звичку. Олександра Сербенська у своїх працях, зокрема «Говоримо правильно», наголошує на важливості милозвучності та контекстуальної доцільності, що також має бути предметом обговорення на практичних заняттях [5]. Зрештою, методика викладання фемінітивів у ЗВО спрямована на виховання фахівця, який розуміє, що мова є інструментом соціальних змін, а використання назв жіночого роду є ознакою поваги до професійної суб'єктності жінки та відповідності світовим стандартам ділової етики [7].

Висновки. Викладання фемінітивів у ЗВО не повинно бути нав'язливим, проте має бути науково аргументованим і нормативно закріпленим. Впровадження цієї теми в курс мови за професійним спрямуванням дозволяє студентам не лише дотримуватися норм правопису, а й демонструвати високий рівень культури професійного спілкування. Результатом такої методики є підготовка фахівця, який здатен гнучко реагувати на мовні зміни та поважати гендерний баланс у робочому середовищі [3]. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на аналіз функціонування фемінітивів у вузькоспеціалізованих галузях (ІТ, інженерія, тощо), де традиція використання чоловічого роду є найбільш стійкою.

Література

1. Грінченко Б. Д. Словарь української мови : у 4 т. Київ : Ред. журн. «Киевская старина», 1907–1909.
2. Брус М. П. Фемінітиви в українській мові: генеза, еволюція, функціонування : монографія. Івано-Франківськ : ПНУ ім. В. Стефаника, 2019. 440 с.
3. Малащук І. В. Гендерний аспект професійної комунікації : навч. посіб. Київ, 2022. 156 с.
4. Про затвердження Зміни №9 до Національного класифікатора ДК 003:2010 : Наказ Міністерства України від 18 серп. 2020 р. №1574. URL: <https://zakon.rada.gov.ua>.
5. Сербенська О.А. Говоримо правильно. Фемінітиви: за і проти. Львів : Априорі, 2021. 112 с.
6. Український правопис / НАН України, Ін-т мовознавства ім. О.О. Потебні, Ін-т української мови. Київ : Наукова думка, 2019. 392 с.
7. Shlieina L.I., Ivanets T.O. Methodology of teaching gender-neutral and inclusive speech in the professional training of future specialists. *Quality of Life in the Global Uncertainty Dimensions: monograph* / T. Pokusa, T. Nestorenko (eds.) Publishing House of the Academy of Applied Sciences – Academy of Management and Administration in Opole, 2025. 553 p.

Shlieina L., Ivanets T. Methodology of teaching femininitivs in the course «Ukrainian language for professional purposes» for higher education students

Summary. The article examines topical issues of the methodology of teaching the topic of feminitivs within the discipline «Ukrainian language for professional purposes» for higher education students. The author substantiates

the necessity of a comprehensive approach to the study of feminine nouns, which combines historical-genetic, word-formative, and communicative-stylistic aspects. Particular attention is paid to overcoming psychological resistance and linguistic stereotypes through an appeal to the historical tradition of Ukrainian word formation and the analysis of the linguistic policy of the Soviet period. The work details the algorithms for creating feminines in accordance with the norms of the current «Ukrainian Spelling» (2019) and the specifics of their functioning in the official-business style, particularly in personnel documentation and professional communication. Methodological techniques aimed at forming the gender-sensitive linguistic competence of future specialists are proposed, which correspond to the modern standards of the European academic and business community.

Keywords: *feminines, Ukrainian language for professional purposes, teaching methodology, higher education, Ukrainian Spelling 2019, professional communication, word formation, official-business style, gender sensitivity.*

УДК 378+346

Шумейко І.П., д-р філософії з права, **Беззубко Б.І.**, к.держ.упр., доцент,
Коломієць С.С., д-р філософії з права, **Свистун О.І.**, ст. викл.,
Юник І.Г., к.держ.упр., доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ
«ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО» ДЛЯ НЕЮРИДИЧНИХ
СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ**

Анотація. *Статтю присвячено новітнім особливостям викладання дисципліни «Господарське право» та проблемам, з якими можуть зіткнутися здобувачі та викладачі в ході вивчення цієї дисципліни. Розкрито значення втрати чинності Господарським кодексом України для зміни навчального матеріалу та методики викладання дисципліни. Особливості викладання дисципліни розкрито з акцентом на неюридичні спеціальності, зокрема ті, для яких «Господарське право» викладається як перша правова дисципліна.*

Ключові слова: *господарське право, методика викладання, навчальна*